

ԳՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԴԿԱՄ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

«ԿԵԱՆՔԻՍ ՄԵՋ ԱՅՆՔԱՆ ՎԱՐ ՆԱՅԱԾ ԶՈՒՆԷԻ ԵՍ՝
ԱՅՆՔԱՆ ՎԵՐ ՏԵՍԱԾ ԸԼԼԱԼՈՒ ՀԱՍԱՐ»

«Խնդրեցեք՝ եւ տացի ձեզ, հայցեցեք՝ եւ գտրիք, բախեցեք՝ եւ բացցի ձեզ, զի ամենայն որ խնդրէ՝ առնու, եւ որ հայցէ՝ գտանէ եւ որ բախէ՝ բացցի նմա»:

«Խնդրեցեք Աստծուց, եւ Նա կտա ձեզ, փնտրեցեք եւ կգտնեք, բախեցեք եւ կբացվի ձեր առքեւ, որովհետեւ ով ուզի, ստանում է, ով փնտրի, գտնում է, եւ ով բախի, նրա առքեւ կբացվի»:

(ՄԱՏԹԵՈՍ Է 7)

«Մարդկային ամեն սրտի տախտակներուն վրայ՝ Սինեական բարձունքէն բերուած քարէ պնակիտներուն պէս անծանօթ մատներով գիրքեր կան գրուած: Խստութեան կամ ուրացումի ինչ վայրկեանի մէջ ալ մէկը ուզէ քախջախել, օր մը նորերը կը պատրաստէ, ելլելու համար այն լերան վրայ, ուր ծայն մը պիտի ըսէ իրեն. «Գրեցից ի վերայ տախտակացոյ զպատգամսն, որ էին յառաջին տախտակին՝ զոր խորտակեցեր» (ԵԼԻԹ ԼԴ 1): (ԵՂԻՇԷ Ս. ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԴՈՒՐԵԱՆ, Բ ՇՆՈՐՀԱԼԻ, ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՁԱՐԹՈՒՄՆԵՐ, էջ 371): Եարունակելով իր անցնելիք ուղին՝ բոլոր ժամանակներուն էլ Աստծո արարչագործության կատարելատիպն առաջնորդվել է ասես մեծ մտածողի այս խոսքերով, որ լավագույն խրատ-հորդորն է Քրիստոսի եկեղեցու հետեւորդներին:

Մարդկային կյանքն իրականության կայուն, անշարժ մի մասնիկը չէ, այլ, ընդհակառակը, այն հարատեւ փոփոխվող է, միշտ շարժուն, լեցուն վառ ապագայի տեսիլքով: Հավատավոր քրիստոնյան անդուլ կերպով ձգտում է կատարելության եւ այդ ձգտման մեջ էլ հենց փորձում արժանանալ Աստվածային շնորհին: Բարու եւ կատարելության ձգտումը վեհացնում է մարդուն, ազնվացնում, նա այլակերպվում է՝ դառնալով շնորհաց աղբյուր, որով եւ ունենում երկնառաք Վարդապետին ականջալուր լինելու գիտակցությունը: Իր հոգու դռները բացելով Տիրոջ առջեւ, ապրելով երանական կյանքով՝ քրիստոնյա անհատն իրենից հեռացնում է խաղաղությունը խռովող, տագնապեցնող մտքերը, դառնում բարության ու սիրո սերմերը տարածող մի օրինակելի անձ շրջապատի համար:

Դեթանոսաց Առաքյալը Կորնթոսի եկեղեցու անդամներին է հղում ինքնաքննության կոչը՝ ասելով. «Քննեցեք դուք ձեզ՝ տեսնելու համար, թե մնո՞ւմ եք նույն հավատքի մեջ» (Բ ԿՐՆԼԹ. ԺԳ 5): Հիրավի, մարդ արարածն ընդհանրապես եւ քրիստոնյան մասնավորապես միշտ կարիքն ունի ներհայեցողական վերլուծումներով սեփական անձին անդրադառնալու՝ տեսնելու համար, թե չորքանո՞վ է հավատարիմ ինքն իրեն, իր կոչմանն ու

առաքելությանը: Պողոս Առաքյալը պարզորոշ ասում է. «Որովհետեւ ինձ համար կյանքը Քրիստոս է, եւ մեռնելը՝ շահ» (ՓԻԼԻՊ. Ա 21): Քրիստոնեության մեծագույն պարզեւը երկիր մոլորակին, համայն մարդկությանը եղավ հավիտենական կյանքը, եւ որի արմատներն այս աշխարհից են սնվում, սկիզբ առնում: Ավետարանի քարոզիչների՝ Առաքյալների, ինչպես նաեւ նրանց հետեւորդների համար կյանքը Քրիստոսն էր, իսկ կյանքի ավիշը՝ Մեծ Վարդապետի ուսուցումները: Հայաստանյայց եկեղեցու Սուրբ Հայրերը եւս, որպես ճշմարիտ աշակերտները Քրիստոսի Ավետարանի, իրենց ողջ կյանքը, որպես կենդանի Պատարագ, նվիրաբերեցին Աստվածորդու խորանին՝ ի վկայություն եւ ի հաստատություն իրենց մշտատեւ պտղաբերող հավատքի: Այդ լուսաշող դեմքերից յուրահատուկ կերպով են առանձնանում Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը, Ս. Սահակ Պարթեւը, ովքեր Սովսես Սարգարեի նման օրինաց գրերը բերեցին Հայոց հինավուրց աշխարհ եւ դրանցով լուսավորեցին Թորգոմյան տոհմի զավակներին, միաժամանակ, հավատքով ու ճշմարիտ լույսով ներշնչված, Թարգմանիչ Վարդապետների հետ միասին, հայաբարբառ ու հայաշունչ դարձրին Աստծու խոսքը՝ Աստվածաշունչ Մատյանը, եւ Հայրենի հողում հայոց գրերի վրա խարսխված վերահաստատեցին Մեծ Լուսավորչի Հայրապետական Սուրբ Աթոռը:

«Մեր լեզուն մեր պատմությունն է»,- գերմանացի աշխարհահռչակ գրող ու լեզվաբան Յակոբ Գրիմին է պատկանում այս թեւավոր խոսքը, որը որդեգրելով, իրավամբ կարող ենք մեծ երկյուղածությամբ նույնը կրկնել նաեւ Հայոց ոսկեդարի լեզվի մասին:

Ազգային ամեն մի գիր ստեղծվում է այն ժամանակ, երբ ազգը հավատում է իր Վաղվան եւ ուզում է խոսել այդ Վաղվա իր սերունդների հետ:

Կորյունը (Մաշտոցի ավագ աշակերտը) Ասորիքից հայրենիք վերադարձող Մեսրոպ Մաշտոցին համեմատում է Սովսես մարգարեի հետ, որ Սինա լեռան վրայից իջնելով, խրայելացիներին էր տանում աստվածապարզեւ, փրկարար օրենքները՝ Տասնաբայա պատվիրանները:

Մաշտոցը Հայաստան էր բերում ոչ թե օրենքներ, այլ Ասորիքում իր ստեղծած աստվածապարզեւ գրերը, որոնք հայ ժողովրդին պիտի փրկեին վերահաս մեծագույն աղետից՝ ազգային ինքնության կորստից:

«Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս հանճարոյ»,-այս տողը, որով բացվում է Սողոմոնի Առակաց գիրքը, դարձավ մաշտոցյան այբուբենով գրված առաջին պատվիրանը այդ այբուբենը հեղողներին, հայոց գրի ու՝ դպրության որդեգիրներին: Բայց խոսքն այս ունի անմիջական շարունակություն. «Ձի տացէ անմեղաց զխորագիտութիւն, մանկանց, տղայոց զմիտս եւ զհանճար: Որոց իբրեւ լուիցէ իմաստունն՝ իմաստնագոյն լիցի, իսկ որ հանճարեղն իցէ՝ զառաջնորդութիւն ստասցի»:

Ավետարանի ճշմարիտ մշակները, լույս առնելով Մեծ ԼՈՒՅՍԻՑ, մոռացան իրենց ես-ը՝ անանձնական սիրո սահմանները նվաճելու ձգտումով: Նրանք հայ ժողովրդի զավակներին՝ պարզեւեցին աստվածահայտ կյանքի իրական բանալին, մարդկային հոգին ազնվացնող ու վեհացնող առաքինությունների ճշմարիտ ուղին: Քրիստոսի Ավետարանի հավատարիմ աշակերտները, բոլոր ժամանակներում, Թարգմանիչ Վարդապետների խնկաբույր խոսքով զարդարված, նրանց իսկ հիշատակի ոգեկոչման օրը, երբ մեկ անգամ եւս առիթ են ունենեցել մտածման ու խորհրդածության նյութ դարձնել Թարգմանիչ Հայրերի ապրած կյանքն ու գործունեությունը, ապրել՝ են նրանց ոգեղեն էության

մշտատես ներկայությունը, զգացել այն բեռան ծանրությունը, որ դրվել է իրենցից յուրաքանչյուրի ուսերին:

Ցանկացած իրադարձության կամ անհատի ոգեկոչումն ավելի շատ սեփական կյանքի ինքնաքննումի ու անդրադարձման կոչ է, որ իրավամբ մեզ է ավանդվել Առաքյալի խոսքերով, իսկ այդ խոսքերին իրենց ծայրն են միացրել նաեւ թարգմանիչ Վարդապետները՝ դրանց արձագանքները, որպես հրավեր, փոխանցելով ամենքին՝ ուսուցիչներին, ծնողներին, դաստիարակներին, բոլոր նրանց, ում այսօր վստահված է մեր վաղվա օրը: Այն հրավեր է վերաքննության, նախանձախնդիր կյանքի, կրոնա-բարոյական ու ազգային տոհմիկ դաստիարակության: Այդ հրավերքի օգնությամբ հենց յուրաքանչյուր ուսուցիչ պետք է քննի ինքն իրեն՝ տեսնելու համար, թե պատրաստ է արդյոք բարձրաձայն ծնողներին ուղղելու Մեծ ՈՒՍՈՒԹՅԻ խոսքերի գեղեցիկ ու հոգեպարար տարբերակը. «Թույլ տվեք ձեր մանուկներին մեզ մոտ գալ եւ մի արգելեք նրանց, որովհետեւ այդպիսիներինն է երկնքի Արքայությունը»:

Իր տնօրինական առաքելության ավարտին մեր Տերն ակամատեսը եղավ այրի կնոջ արարքին եւ, Իր մոտ կանչելով Առաքյալներին, մեկ անգամ եւս հավաստեց, թե տալն ավելի լավ է, քան՝ առնելը: Տալը, սակայն, օծուն պետք է լինի սիրով ու ինքնաբերական զգացումով: Թարգմանիչ Վարդապետները եւս, այրի կնոջ օրինակով, իրենց դոջ կյանքը նետեցին Հայաստանյայց եկեղեցու եւ հարազատ ժողովրդի ծառայության զանձանակի մեջ: Հայոց Այբուբենի գյուտով Աստված ու մարգարեները խոսեցին մեր մայրենի լեզվով: Ու ծնվեց Հայոց Ոսկեդարը: Իսկ այսօր մեր առաքելությունն է՝ նոր սերնդին սրբորեն փոխանցել մեզ ավանդված ոսկետառ ԿՏԱԿԸ՝ այս կերպ պանծացնելով Թարգմանիչ Վարդապետների անմահ հիշատակը, միաժամանակ հիշելով Եղիշե Պատրիարքի հուզախոռվ խնդրանքը, որ մի գեղեցիկ կոչ է բոլոր ժամանակների հավատավորին, որպեսզի նա, ամեն անգամ ուխտավորաբար այցելելով մեծ Ուսուցչապետի շիրմին, իրավունք ունենա այդ ժամանակ խոնարհաբար կրկնելու նույն այս խոսքերը. «առաջին ու անգիտակից շարժումս պիտի ըլլար անգամ մըն ալ ծնրադրել ու թախանձագին խնդրել իրմէ.

-Աղուոր Ա Բ Գ-եղ դաս մը տուր ինձի»:

Հավատքը մարդկային կյանքի վեմն է, առանց որի դժվար է պատկերացնել այն, զի հավատքի խորտակմամբ մարդ արարածը կանգնում է արհավիրքի դեմ-հանդիման՝ հուսալքման ու դժբախտության անհաղթահարելի ծանրությունից կքած: Հավատքն է, որ մարդուն շնորհում է ստեղծագործական ձիրք, որը եւ վերաճում է կյանքի: Եհիշտ նմանատիպ հավատքով էր առնեցուն Աստվածամոր սիրտը:

Աստվածամայրը եղավ այն խորանը, որի վրա ամեն օր բոցկլտում էր հավատքի մշտավառ ճրագը, եւ այդ հավատքի պտուղը եղավ մարդկության Փրկիչը՝ Հիսուս Քրիստոս: Աստվածամոր «Երից ամաց ընծայումն ի տաճարն» տունը համայն քրիստոնյա աշխարհը տոնախմբում է նոյեմբերի 21-ին: Լինելով ուխտի զավակ, համաձայն Մովսիսական օրենքի, Մարիամն ընծայվեց Տաճարին: Տաճարընծայումը պայմանավորված էր նաեւ նրանով, որ նա իր ծնողների անդրաբնիկն էր, որի հավաստումը մենք գտնում ենք ԵԼԻԹ գրքի ԺԳ գլխի առաջին երկու համարներում: Հին Ուխտի ժողովրդին ուղղված այս նույն պատվիրանը կրկնվում է տարբեր առիթներով՝ մատնանշելու համար նրա կարեւորությունը եբրայեցի ժողովրդի կրոնական հավատալիքներում (ԵԼԻԹ

ԼԴ 19): Հետագայում, համաձայն հենց այս օրենքի, Աստվածամայրը եւս իր անդրանիկ պտուղը, որ է Սանուկ Հիսուս, Տաճար պիտի տաներ՝ Աստծուն ընծայաբերելու համար (ԴՈՒԿ. Բ 22-24):

Մարիամն իր ապրած մաքուր ու անբասիր նյանքով, բարձր նկարագրով, հաստատուն հավատքով, համեստությամբ ու խոնարհությամբ, արժանացավ Աստծու շնորհին, դարձավ միակ օրինյալ կինն ու Լույսի մայրն այս աշխարհում: Առաքինություններով զարդարուն համեստ «աղախինը Աստուծոյ» հիրավի Զրիստոսի եկեղեցու եւ նրա հավատացյալների կողմից արժանացավ մեծագույն պատվի, որն իր դոսեւորումը գտավ շարականներում, հոգեպարար մեղեդիներում եւ աղոթքներում: Մանյականոյ Հայոց եկեղեցին Տիրամոր պատկերով զարդարեց իր տաճարների խորանները՝ հավատացյալներին, հատկապես հայ մայրերին ամեն վայրկյան հիշեցնելով Աստվածամոր կյանքի անմեկնելի օրինակը, օրինակ, որով եւ հիշեցվում են մայրական պարտականություններն իրենց զավակների հանդեպ: Ամեն մի խորանից քրիստոնյա մայրերին հառած իր նայվածքով Աստվածամայրն ասես պատգամում է, թե ամեն մի ծնունդ մի տաճար է տան մեջ: Ծնողի համար չկա ավելի նվիրական պարտականություն, քան այդ աստվածակերտ տաճարի հոգեւոր կրթությունն ու դաստիարակությունը, որի շնորհիվ մանկան հոգում պետք է բնակեցվեն Վստօն սերն ու հույսը, ինչպես նաեւ կյանքի բարձրագույն այն առաքինությունները, որոնք պետք է նրան պահպանեն բոլոր տեսակի մոլորություններից:

Երանի այն մայրերին, ովքեր կարողանում են լսել Աստվածամոր աղբյուր-շուրթերից բխող անբարբառ, բայց եւ վաղեմություն չճանաչող այս պատվիրան-հորդորները:

Մոտ երկու հազար տարիներ առաջ երկիր մոլորակը ողողվեց ՍԻՐՈ ԻՇԽԱՆԻ ծննդյան ավետիսով, եւ այդ Իշխանն Իր փառքը, կյանքի արժեքն ու առաքելության իրականացումը տեսավ միմիայն մարդկությանը ծառայելու մեջ: Զրիստոս Իր սերն արտահայտեց հիվանդներին բժշկելով, մեռյալներին հարություն պարգեւելով, անդամալուծներին, կույրերին ու կաղերին դարմանելով: Իր ողջ գործունեությամբ Աստվածորդին կամենում էր ասել, որ քրիստոնեությունը սիրով ապրված ու սիրով աղեցուն ԿՅՈՒՆԷՆ է: Աստվածային սիրով հրդեհելով Իր Առաքյալների սրտերը, խաղաղության Ավետաբերն ու մարդկության Փրկիչը պատգամեց նրանց չըջել աշխարհով մեկ եւ ամենքին ուսուցանել Իր վարդապետությունը: Տիրոջ ընտրյալներից երկուսը՝ Ս. Թադեոսն ու Ս. Բարդուղիմեոսը, դարձան Հայաստանայց եկեղեցու հավերժ-հաստատ սյուներն ու հայ ժողովրդի լուսավորիչները: Նրանց բերած լույսով իմաստավորվեց ողջ Հայաստան աշխարհը: Որպես երախտիքի խոնարհ դոսեւորում, հայ հավատավորը հաստատեց ու զորացրեց քրիստոնեական հավատքն իր կյանքում, քանզի հավատքն է մարդ անհատի վավերական գոյության հիմքը: Ձույզ Առաքյալների հիշատակի ոգեկոչումը գեղեցկագույն առիթ է մեկ անգամ եւս անդրադառնալու մեր եկեղեցու առաքելականությանը եւ այդ առաքելականությամբ օծուն անհատի կոչմանն ու առաքելությանը: Առաքյալները եղան ճշմարտության վկաները: ՄԵԾ ԱՌԱՔՅԱԼԻ հետեւությամբ վարդապետեցին, բժշկեցին, Աստծու՝ մարդկության մեջ բնակվելու ավետիսը տվեցին ու, ՄԵԾ ԽԱՉՅԱԼԻ հավատարիմ, արժանացան նահատակության պսակին: Յուրաքանչյուր հայ, որ առաքելահաստատ եկեղեցու Սրբալույս Այուտոնով է վերածնված, զույգ Առաքյալների ոգեկոչման օրը պարտավոր է

դարձնել իր համար ուխտի օր, որով եւ իր հավատարմությունը հայտնած կլինի հարազատ Եկեղեցու եւ նրա ուսուցումների նկատմամբ: Դոգեկան արժեքների, քրիստոնեական առաքինությունների անգերազանցելի սկզբունքները մեզ կտակեցին Ս. Թադեոսն ու Ս. Բարդուղիմեոսը, որոնցով ապրեցինք մենք եւ մեր միտքը վերածեցինք լուսասփյուռ ու կենսապարզ եւ ստեղծագործության: Զույգ լուսատուների տոնի հիշատակությունը նաեւ հրավեր ու կոչ է յուրաքանչյուր հայորդու՝ հավատարիմ մնալու առաքելահիմն ու լուսավորչահաստատ իր Եկեղեցուն, քրիստոսավանդ հավատքին, մեսրոպաշունչ մայրենիին:

Հայաստանյայց Եկեղեցու տոնացույցի ոսկե շրթայի տեսանելի ու շարունակական այս գեղեցիկ օղակները հանդիսացող Սրբերի տոնը ոգեկոչվեց հոկտեմբեր-նոյեմբեր ամիսներին, որոնց հիշատակության միջեւ ընկած ժամանակային բաժանումը ոչ միայն չի հեռացնում այդ տոները միմյանցից, այլ, ընդհակառակը, իմաստալից մի կապով ամուր շաղկապում է իրար՝ հայ հավատավորին կոչելով հետեւել վերափոխման, ինքնակերտման, ինքնահաստատման ու ինքնաբուխ կյանքով ապրելու եւ այդ կյանքը մարդ արարածի համար ի սպաս դնելու Աստվածորդու կտակած մեծագույն պատգամին:

Խորը ըմբռնումով միմյանց հետ շաղկապելով այս տոների աստվածապարզ եւ խորհուրդը, մեզանից յուրաքանչյուրը, որպես ճշմարիտ քրիստոնյա, պարտավոր է մեկ անգամ եւս ապրել ինքնաքննումի, ինքնաճանաչման այն վայրկյանները, որոնց շնորհիվ մարդ անհատն ընդհանրապես մոտենում է Երկնառաք Վարդապետին, ապրում Նրա ուսուցումների լույսով: Հենց այդ լույսն է, որ օգնում է մեզ իրական աչքերով տեսնել շրջապատող երեւոյթները, գնահատել ու արժեւորել: Եվ, ի վերջո, այդ լույսն է, որ մեզ պետք է օգնի ապրել այն սիրո ջերմությամբ, որով ջերմացած էր Աստվածորդու հետեւորդների սրտերը, եւ որը փոխանցվել է մեզանից յուրաքանչյուրին եւս: Ուստի մեկ անգամ էլ, մտովի վերապրելով ոգեկոչված տոների խորհուրդը, նրանց միջեւ առկա ոգեղեն կապը, որ ի վերջո հանգեցրեց հայ ժողովրդի ինքնության ամրապնդմանն ու հարատեւմանը եւ աստվածապարզ եւ գրեթե գյուտին, հոգով ծնրադրելով Ամենայն Հայոց Ուսուցչապետի շիրմի առջեւ, փորձենք, հետեւողությամբ Եղիշե Դուրյան Մեծ Պատրիարքի, կրկնել նրա իսկ սեփական խոսքերը, եթե անշուշտ մեզ արժանի ենք համարում դրան.

«Կենանքիս մէջ այնքան վար նայած չունէի ես՝ այնքան վեր տեսած ըլլալու համար, որքան ցած ու անշուք այդ դամբարանը»: